

NYHETSREV NR 2 2001

FRÅN SVENSKA INDUSTRIMINNESFÖRENINGEN

Årets industriminne 2001

Bygdens ingenörer bakom Hovermo gårdsmuseum

Svenska Industriminnesföreningen har utsett Hovermo Gårdsmuseum i Jämtland till Årets industriminne 2001. Folke och Yngve Eriksson tog emot diplomaten vid prisutdelningen den 27 oktober 2001.

Gården "Öst om ån" i Hovermo är en bevarad småskalig produktionsanläggning som präglas av sinnrika och högst personliga lösningar.

Gårdens byggnader och maskiner uppfördes av den självlärde mångsysslaren Johannes Andersson och tre av hans söner. Erik, Olle och John var alla begåvade på olika områden vilket kom till uttryck i anläggningens byggnader.

Gårdens fantastiska och fascinerande historia lever än idag genom gårdens ägare Folke och Yngve Eriksson, barnbarnsbarn till Johannes. 1996 påbörjades en upprustning av gården, med Folke Eriksson som initiativtagare och drivande kraft.

Hovermo är på väg att omvandlas till ett levande industrimuseum, där det både är möjligt att visa hur gårdens olika verksamheter tidigare bedrevs och hur olika maskiner och verktyg fungerar. Gården har inte en livlös museal prägel genom att åkeri och verkstad fortfarande är i drift.

Flera skäl har legat till grund för beslutet: den välbevarade anläggningens unika status med kontinuitet i användningen och hög grad av autenticitet, den småskaliga driftformen präglad av geniala lösningar och uppfinningsrikedom, läget på landsbygden och tillgängligheten genom att anläggningen öppnats för besökare.

Pristagarna. Folke Eriksson till höger, och Yngve Eriksson.

Foto: Björn Björck

Årsmöte i Borås

SIMs årsmöte äger rum den 19 januari kl 10.00-11.30 på Textilmuseet i Borås. Därefter föreläser intendent Göran Andersson om "Textil Framtid!". På eftermiddagen görs en exkursion till Åhaga Lokstation som byggs om till konsertsal. Textilmuseets chef Rolf Danielsson är värd för programmet som avslutas kl 16.00.

Anmälan senast den 17 januari till:
eva.johansson@regionmuseet.m.se eller
fax 044-21 49 02.

Styrelsen

Välkommen!!

En unik gård blev museum

Hovermo gårdsmuseum öppnade för besökare sommaren 2001. Folke Eriksson förvaltar här arvet efter sin far, farfar och farfarsfar. Byggnader, föremål och miljö har rustats upp av ägare och länsstyrelse under fem år.

I kraftverket har Folke Eriksson inrättat ett litet elmuseum med en hel del unika apparater och i kvarnen ett fiolmuseum. Folkes farfar byggde en mängd klockor och radioapparater. De ägnas en särskild utställning. Den stora ladugården ska bli det nya museets huvudbyggnad för utställningar av maskiner och apparater, bruksföremål och köksredskap.

Planerna för framtiden innebär också att visa de tekniska föremålen i funktion, att dra igång ramsågen, pelarborren och kvarnstenen exempelvis.

Småskalig industri

Johannes Andersson och de tre sönerna Erik, Olle och John var självlärda och tekniskt begåvade. De hade var och en sin specialitet. Johannes var smed och stenhuggare, Erik smed och sågare, Ole mjölnare och orgelbyggare medan John ägnade sig åt jordbruket och finsnickeri.

På gården finns fortfarande spår efter alla dessa verksamheter. Större delen av de småskaliga industribyggnaderna uppfördes mellan 1900 och 1930.

Kvarnen var länge gårdens viktigaste inkomstkälla. En kvarnplats fanns vid Hovermoån redan 1372. I början av 1900-talet kom bönder från hela Storsjöbygden för att mala sitt mjöl här.

Självlärda ingenjörer

Johannes och sonen Erik var smeder, ett yrke som vid den tiden mer och mer kunde liknas vid den allsidige mekanikerns. Smeden stod för mycket av problemlösning i en tid som såg en ökad mekanisering, inte minst inom jordbruket.

Smeden lagade gammalt, förbättrade och förenklade. Han gjorde också tekniska nykonstruktioner och tog till sig tekniska nyvinningar inom ingenjörskonst.

De uppförde både såghuset och kvarnhuset efter egna ritningar. Särskilt kvarnhuset från 1910 innehåller mycket komplicerade kraftöverföringssystem.

För en ny större turbin till smedjan anlätade de hjälp utifrån. Kraftstationen byggde och monterade de själva. Erik var helt självlärd.

Eriks son Johannes byggde byns första kristallmot-tagare och skötte i unga år driften av kraftstationen. Senare riktade han intresset mot bilar och startade 1932 en bilverkstad.

Foto: Björn Björck

Det gula kvarnhuset byggdes 1910 och var i drift till 1979.

Egen kraftstation

Kraftstationen byggdes efter egna ritningar 1918. Under första världskriget blev det brist på alla slags oljor och fossila bränslen, varför staten uppmuntrade utbyggnaden av vattenkraften.

En ny lag 1918 innebar att den som ägde minst hälften av en fallsträcka fick rätt att bygga ut hela fallet mot ersättning till de andra ägarna.

Så bygget av kraftverket i Hovermo var ingen slump. En lyckosam och lönsam satsning skulle det visa sig. Från 1918 försörjdes hela byn på 10 hushåll med ström.

Den lilla kraftstationen stod färdig 1918. Fönsteromfattningarna fick en alldeles egen utformning.

Foto: Björn Björck

På 1940-talet byggde Johannes ut kraftstationen och installerade en växelströmgenerator på 110 kW.

Och idag är det alltså Folke Eriksson som sköter kraftstationen, en av få små kraftstationer som fortfarande är i privat ägo. Han klarar service, reparationer och skötte omläggningen till trefas 380V 1987. Tekniskt sett är det i perfekt skick och levererar alltjämt ström till fem hushåll sommartid.

Därför är det sannolikt också bevarat. Varken arbetskraft eller kunskap har hämtats utifrån.

NYTT PÅ DEN INDUSTRIHISTORISKA ARENAN

Stockholms industrihistoria på webben

En ny webbplats ger lättillgänglig kunskap om industrihistorien i Stockholms län. Ett trettiotal olika aktörer medverkar i projektet som finansieras av Länsstyrelsen i Stockholms län.

Webbplatsen ska vara ett forum för samarbete för dem som är intresserade av eller arbetar med industrisamhällets kulturarv. Webbplatsen är under kontinuerlig utbyggnad, men innehåller redan nu fakta om och fotografier från en rad industrimiljöer. Där finns också tips för skolan, en forskningsguide och många bra länkar. Sökfunktionen fungerar både för kommun och industrimiljö.

- Mer information om projektet "Industrihistoria i Stockholms län" på <http://www.lansmuseum.a.se/industri/industri1a.cfm>

Call for papers

Medverka vid SHOT i Canada

The Society of History of Technology håller sitt nästa årsmöte i Toronto i Canada den 17-20 oktober 2002. Nu inviteras intresserade att lämna förslag till konferensens föredrag och sessioner.

Individuella förslag ska innehålla abstract och CV på vardera en sida. Sessionsförslag ska innehålla beskrivning av temat för sessionen, alla medverkandes namn, titlar och CV, abstract (en sida) samt presentation av ordförande om denne hämtas utifrån.

Sista anmälningdag är den 22 mars 2002. Material sänds till Karin Zachmann, SHOT Program Chair, TU Darmstadt, Institut für Geschichte, Schloss, D-64283 Dramstadt, eller med e-post (med alla bilagor som Word-dokument) till shot2002@ifs.tu-darmstadt.de

- Mer information kommer att publiceras på SHOTs hemsida <http://shot.press.jhu.edu/>

Åkers bergslag blir ekomuseum

Idén att skapa ett ekomuseum söder om Åkers styckebruk drivs aktivt sedan 1993 av Gnesta och Strängnäs kommuner och av Åkers styckebruk AB.

Projektledaren Eva Sundström på Sörmlands museum har det senaste året utarbetat en handlingsplan med målet att utveckla kulturturismen i området. Det ska ske successivt för att ta hänsyn till natur- och kulturvärden och de boende.

Åkers bergslag är inget medeltida bergslag utan en rad bergshistoriska miljöer och järnbruk. Kanoner, stycken, tillverkades här från slutet av 1500-talet till 1866. Namnet lever kvar i Åkers styckebruk. Därefter inriktades produktionen på gjutning av valsar, spisar och plogar. Idag tillhör bolaget de världsledande inom valsverksindustrin.

I handlingsplanen utpekade fyra platser i området som centrala stöd- punkter i det nya ekomuseet samt tolv stycken besöksmål ute i naturen.

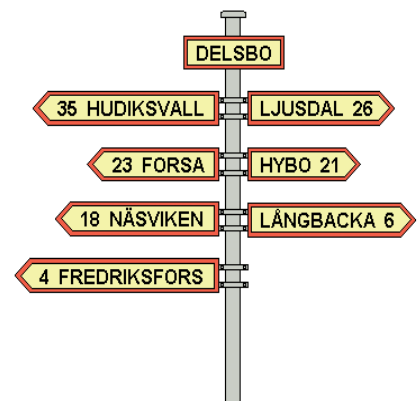
Dellenbanans vänner vill satsa i sju år

Järnvägsföreningen Dellenbanans vänner arbetar för att göra denna järnväg i Hälsingland till en levande museijärnväg. En upprustning av sträckan Delsbo-Fredriksfors har nu inletts med stöd från Länsstyrelsen Gävleborg och Kulturdepartementet.

Järnvägsföreningen har tagit fram en sjuårsplan för upprustning och utveckling. Den pekar på att projektet har potential på flera sätt. Besökaren kan få uppleva en typisk järnväg för femtio år sedan och se vagnparken av olika slags eldrivna fordon. Järnvägen kan också utnyttjas som en tillgång för utveckling av hela bygdens verksamheter och bidra till miljövänligare transporter, exempelvis av virke.

En liknande längre normalspårig järnväg finns inte på annat håll i Europa, menar Dellenbanans vänner, som räknar med stöd från EU för projektet.

- Mer information finns på www.dellenbanan.nu

Medlemskap i SIM

Det kostar **150 kr** (enskild person) eller **300 kr** (företag) per år. Medlemmar får SIMs Nyhetsbrev, inbjudan till konferenser och studiebesök bland annat. Vänd dig till någon i styrelsen om du vill veta mer.

Nytt handlingsprogram läggs fast

Svenska industriminnesföreningen bildades 1989 i syfte att verka för ökat kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan aktörerna på det industrihistoriska fältet.

Föreningens syfte har inte förändrats. Vi strävar efter att på olika sätt öka intresset för industriarvet. För att tydliggöra detta har styrelsen antagit ett nytt profil- och handlingsprogram.

Grundstenarna i SIMs profil

Föreningen

- är öppen för alla medlemmar
- står för en bred och gränsöverskridande syn på industrisamhället
- har internationella kopplingar och utblickar
- är fristående från myndigheter och institutioner

Handlingsplan

Under de närmaste tre åren ska styrelsen arbeta för att stärka föreningens roll som en viktig part på det industrihistoriska området.

Årets industriminne ska utvecklas som arrangemang. Större tyngd ska läggas vid informations-spridning.

Mål för perioden 2001- 2004

- Öka antalet medlemmar till 400
- Förbättra servicen till medlemmarna genom att utöka utgivning av nyhetsbrevet, seminarier, exkursioner med mera
- Utveckla Årets industriminne till en av de viktigaste och mest prestigetyngda händelserna under året
- Skapa förutsättningar för täta kontakter, delaktighet och aktivt engagemang bland medlemmarna

Strategi

Målen ska uppnås genom nya finansieringsformer, utverkandet av kanslifunktion, marknadsföring, samarbete med andra aktörer och utveckla det internationella samarbetet.

LÄSVÄRT

Man måste vara lite tokig

Birgitta Burell, Riksantikvarieämbetet, rapport nr 2001:1, hft 56 sidor

En ny studie beskriver arbetslivsmuseernas villkor och engagemang. Den har utförts av Arbetets museum på uppdrag av Riksantikvarieämbetet och bygger på 162 enkätsvar och tolv intervjuer med arbetslivsmuseer. Vissa tendenser och mönster kan urskiljas.

De flesta museerna har skapats efter 1960 och hela 35 procent under 1990-talet. Initiativet har ofta kommit från enskilda personer. Verksamheten bygger på "det personliga mötet" med besökaren och de flesta museerna erbjuder guidade visningar. Öppettiderna är bundna till säsongen. Hälften har endast öppet under sommarhalvåret.

Insatser från frivilliga är en grund för fyra av fem museer. En drivkraft är den sociala samvaron. Museet är en mötesplats för både aktiva och besökare. De problem museerna har är ekonomiska. Oro för att få daglig drift att gå ihop, klara nödvändiga investeringar och locka besökare är vanlig. Ett annat problem är återväxten. Medelåldern bland de aktiva är ofta hög.

SIM i samarbete med Tekniska museet

SIM har inlett diskussioner med Tekniska museet i Stockholm för att marknadsföra SIM och att göra Årets industriminne till ett nationellt arrangemang som syns även i huvudstaden.

Tekniska museet kan bidra till att marknadsföra föreningen genom sina kanaler och de kan åta sig att producera en enkel skärmutställning som presenterar tidigare (och nästa års) pristagare.

Tanken är att den ska visas på museet i samband med prisutdelningen av årets industriminne i mitten av september.

NYHETSREVIJER FRÅN SIM nr 2 2001

Ordförande, ansv.utgivare	Barbro Mellander, Regionmuseet i Skåne, Box 134, 291 22 Kristianstad Tel: 044-13 52 45. Fax: 044-21 49 02. E-post: barbro.mellander@regionmuseet.m.se
Samordning, innehåll	Carl-Magnus Gagge, Västmanlands läns museum, Slottet, 722 11 Västerås Tel: 021-15 61 15. Fax: 021-13 20 76. E-post: carl-magnus.gagge@lvtvastmanland.se
Text och form	Gunilla Strömberg, Apropå Kommunikation, Lantvärnsgatan 8, 724 60 Västerås Tel:021-14 83 73. Fax 021-38 13 73. E-post: gunilla_stromberg@hotmail.com